

В.В. ДЕМЧИШИНА

Вікторія Романівна Демчишина, аспірант Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ПРИНЦИПИ МІГРАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

Протягом тривалого періоду Європа була центром, до якого тяжіли найбільші міграційні потоки. На етапі становлення держав та розвитку економічних відносин міграція призводила до нових етапів інтенсивного розвитку. Лише згодом міграційні процеси почали завдавати значної шкоди системам господарювання багатьох європейських країн. Міграція – це процес, пов'язаний з регулярним переміщенням осіб та, відповідно, багатьма ризиками.

Європейський Союз (далі – ЄС) створювався як унікальний для свого часу торговельно-економічне об'єднання, у межах якого фундатори заклали принцип вільного руху товарів, капіталу та робочої сили. Отже, сама природа економічної інтеграції ЄС побудована на принципах прийнятності міграції, її використання для економічного зростання окремих країн, перетворення на потужну рушійну силу економіки через інструменти обміну досвідом.

Як зазначає О. Передерій, міграційні процеси регулюються на двох рівнях – національному і міжнародному. Специфічним варіантом регулювання на міжнародному рівні є інтеграційні угруповання, до яких окремо належить і ЄС. Враховуючи те, що держави суверенні в своєму виборі здійснення міграційної політики, міжнародним співтовариством визнано за необхідне дотримання певних правових норм і стандартів, які й були закріплені у відповідних міжнародних договорах на дво- і багатосторонній основі, а також у документах міжнародних організацій. Ратифікуючи міжнародні конвенції, країни, які регламентують процес трудової міграції, визнають пріоритети міжнародного права над національним законодавством, що має важливе значення як для самої країни, з точки зору її інтеграції у світове співтовариство, так і для мігрантів, чії права за кордоном потребують захисту¹.

У свою чергу, Е. Лібанова Е. та О. Позняк зазначають, що міграційна політика держави суттєво впливає на стан її трудового потенціалу і є складовою загальної демографічної політики та виділяється як самостійний елемент лише з метою конкретизації заходів регулювання руху населення. Без глибокого аналізу та з'ясування причинно-наслідкових зв'язків і механізму міграційних процесів удосконалити управління ними практично неможливо. Цей механізм впливає переважно на сфери соціально-економічних відносин, що спонукає до вивчення причин і моментів переміщення людей. Отже, міграційна політика – це система правових, фінансових, адміністративних і організаційних заходів держави та недержавних установ щодо регулювання міграційних процесів з позицій міграційних пріоритетів, кількісного та якісного складу міграційних потоків, їх соціальної, демографічної та економічної структури².

Що ж стосується безпосередньо міграційної політики та правового регулювання міграційних відносин в межах ЄС, то заслуговує на особливу увагу той факт, що питання міграції належали до «делікатних» сфер національної політики, тому, як зауважує О. Краєвська, держави-члени ЄС тривалий час не хотіли ділитися контролем над ними, опираючись на «м'які» форми кооперації. Проте навіть подібне «м'яке» співробітництво наростило достатньо потенціалу, аби трансформуватись до «твердої» політики, що, у випадку міграційної політики, означає перенесення частини питань щодо віз, політичного притулку, в'їзду і контролю на зовнішніх кордонах з третьої опори до першої, тобто на рівень ЄС. Практика співпраці за принципом міжурядового підходу продемонструвала його недоліки у зв'язку зі складною процедурою прийняття рішень, відсутністю чітко визначених цілей політики, закритістю переговорів з міграційних проблем, браком парламентського і судового контролю за реалізацією прийнятих рішень. Все це викликало необхідність прийняття спеціальних заходів у сфері міграційної політики на рівні ЄС³.

Як зазначає О. Малиновська, основними факторами формування міграційної політики ЄС, крім міграційного тиску ззовні, є демографічна ситуація, що склалася в більшості європейських країн, та потреби ринку праці. У короткотерміновій перспективі певну роль відіграли також реалії фінансово-економічної кризи, наслідки якої досить болючі, особливо для деяких членів ЄС. На внутрішню європейську мобільність вплинуло розширення складу Євросоюзу останнього десятиліття, в основному за рахунок країн, які за рівнем життя та заробітків суттєво поступалися «старим» членам ЄС. Міграційна політика (умови в'їзду, перебування, проживання, об'єднання сімей, працевлаштування іноземців, запобігання несанкціонованій імміграції) були кваліфіковані Маастрихтською угодою як такі, що становлять спільний інтерес і мають вирішуватися на міжурядовій основі⁴.

Своєю чергою В. Шамраєва акцентує увагу на положеннях Лісабонського договору, відповідно до якого передбачається розширення повноважень інституцій ЄС у сфері міграційної політики. Зокрема, посилюється

ся правова позиція Європейської Комісії, яка наділяється правоздатністю укладати угоди про реадмісію з країнами-постачальниками нелегальних мігрантів. Європейський Парламент і так наділений рівними повноваженнями з національними міністрами з питань імміграції, кордонів та віз практично згідно з усіма установчими договорами. Але, відповідно до Лісабонського договору, Парламент отримує порівняно більше компетенції для проведення заходів у сфері легальної та нелегальної міграції⁵.

Головним досягненням загальноєвропейської міграційної політики стало вироблення системи принципів регулювання міграційних відносин. Ці принципи є результатом аналізу багаторічних зусиль держав-членів ЄС з урегулювання міграційних процесів, а також узагальненням політико-правового бачення врегулювання проблеми незаконної міграції. Отже, загалом базових принципів, на яких побудована вся міграційна політика ЄС, всього п'ять.

І хоча ці принципи не мають чіткої детермінації, на думку О. Малиновської, їх можна інтерпретувати наступним чином: а) принцип чіткості та прозорості системи правил та процедур міграції, який забезпечує легальну імміграцію. Він передбачає надання громадянам третіх країн необхідної інформації про легальний в'їзд та перебування на території ЄС, гарантування їхніх прав, які мають бути наближені до таких, якими користаються громадяни ЄС, забезпечення гнучкої спільної візової політики, передовсім стосовно тимчасових візитів, а також поїздок з освітньою та професійною метою; б) принцип відповідності економічної імміграції потребам ринку праці ЄС. Причому така відповідність повинна бути не лише за кількістю, а й за якістю, тобто за професійно-кваліфікаційним складом, сприяти економічному зростанню; в) принцип солідарності, що передбачає взаємну довіру та справедливий розподіл відповідальності між країнами-членами; г) принцип інтегрованості охорони кордону та адекватності візової політики. Зокрема, запровадження єдиної візової «блакитної карти», створення візових центрів, які б видавали візи для подорожуючих до групи, або й усіх країн ЄС; д) принцип запобігання нелегальній міграції. Важливо, що Комісія ЄС вказує країнам-членам, що масові легалізації нелегальних мігрантів не є ефективним засобом міграційного менеджменту і мають бути припинені⁶.

Наведені принципи, як вказує М. Оврамець, знайшли своє відображення шляхом деталізації та закріплення у Європейському пакті про імміграцію та притулок, схваленому главами держав-членів на самміті в Брюсселі у жовтні 2008 року. Пакт не є юридично обов'язковим, проте закріплює низку політичних домовленостей між країнами ЄС щодо регулювання міграційних процесів. Згідно з пактом головні політичні зобов'язання, які пропонувалося покласти в основу спільної імміграційної політики країн ЄС, включали: упорядкування легальної імміграції з урахуванням пріоритетів, потреб і обсягів прийому мігрантів, які держави-члени ЄС мали визначати на індивідуальному рівні. Водночас держави мали дбати про заходи щодо суспільної та мовно-культурної інтеграції іноземних фахівців і робітників; посилення контролю за незаконною імміграцією в сенсі забезпечення повернення нелегальних іноземців у країни їх походження або країни транзиту. Посилення ефективності прикордонного контролю; визначення спільних критеріїв надання притулку; визнання критичної доцільності встановлення всеосяжного партнерства з країнами-походження і транзиту мігрантів з метою заохочення взаємодії між міграцією та розвитком⁷.

Важливий висновок стосовно правового регулювання міграційних відносин в ЄС робить Ю. Гаврушко, яка вказує, що їх міжнародно-правова регламентація здійснюється за допомогою обов'язкового (конвенції, протоколи, директиви, постанови) та права, що має рекомендаційний характер (рекомендації, програми, проекти тощо) Євросоюзу. Згідно з міжнародним правом та концепцією третьої опори (європейського простору свободи, безпеки та правопорядку) єдиними інструментами, що мають для держав-членів безперечну юридичну силу, є конвенції, дію яких забезпечують парламентський контроль та судовий нагляд. Проте основним інструментом міжнародно-правової регламентації міграційних процесів у ЄС залишаються акти «м'якого» права, які дають змогу узгоджувати протилежні інтереси держав-членів у сфері їхньої внутрішньої та зовнішньої міграційної політики за умови ефективності принципів прямої дії та примату європейського права⁸.

На думку Н. Мушак, міграційна політика ЄС є політикою Євросоюзу відносно прикордонного контролю, що регулює питання, пов'язані з умовами в'їзду, пересування, проживання та працевлаштування громадян з третіх країн. Дана політика спрямована також на виявлення, запобігання та боротьбу з процесами нелегальної імміграції, торгівлі людьми тощо⁹.

Нові виклики та перевірка на ефективність міграційної політики ЄС і правового регулювання міграційних відносин постали перед Союзом в 2014–2015 роках. Війна в Сирії та загальна нестабільність на Близькому Сході, стрімке падіння рівня життя багатьох африканських країн, загострення терористичної загрози в країнах Азії – це все стало тими рушійними факторами, що суттєво активізували міграційні рухи та створили реальні загрози для соціально-економічної стабільності ЄС.

Зокрема, 8 жовтня 2015 р. через масовий наплив біженців Рада ЄС з питань юстиції та внутрішніх справ затвердила всеохоплюючий план дій щодо активізації політики повернення нелегальних мігрантів до їхніх країн. Водночас ці дії не стосуватимуться біженців, які перебувають під міжнародно-правовим захистом. Особлива роль у плані також покладається на дипломатичні представництва ЄС у країнах, які є найбільшими джерелами нелегальних мігрантів. Для координації політики ЄС з повернення нелегальних мігрантів новостворені Європейські міграційні офіси зв'язку будуть розгорнуті до кінця 2015 р. в Єгипті, Марокко, Лівані, Нігері, Нігерії, Сенегалі, Пакистані, Сербії, Ефіопії, Тунісі, Туреччині, Судані та Йорданії.

Восени 2015 р. в Євросоюзі домовились про квоти на розселення мігрантів. Відповідно до цього плану, Європа може розселити до 120 000 тисяч біженців, більшість із яких погодилися прийняти Німеччина, Фран-

ція й Іспанія. За ними слідує Польща, Нідерланди, Бельгія та Швеція. План передбачає квоти для кожної держави. Схема прийняття мігрантів мала б бути добровільною, хоча ці країни отримали певні можливості вибору в цьому питанні¹⁰.

При цьому ще в травні 2015 р. було розроблено «Європейський порядок денний з питань міграції», який є спробою адекватної відповіді на загрози, що постали перед ЄС. У переліку пріоритетних дій викладені основні заходи, що підлягають негайній реалізації. Прийняття цього порядку стало першим кроком до безпечного майбутнього для нужденних і можливістю визначення тих, хто повинен бути повернутий до рідних країн. Мережа залучених агентств ЄС повинна підвищити ефективність співпраці проти мігрантів, що займаються контрабандою. Цей порядок передбачає створення так званих Команд Підтримки, які повинні співпрацювати з національними урядами країн-членів ЄС. Так команди підтримки покликані забезпечити зв'язок з основними учасниками процесу подолання незаконної міграції, такими як місцева влада, соціальні служби, правоохоронні служби Фронтекс, Європол і Євроюст¹¹.

Але не зважаючи на велику кількість обмежень щодо нелегальної міграції, Ю.Ф. Гаврушко звертає увагу на той факт, що все ж таки існує певна дихотомія між соціальним і міграційним правом Євросоюзу щодо громадян із третіх країн, а саме: у праві ЄС працівники-мігранти із третіх країн захищені правом Євросоюзу нарівні з громадянами ЄС, але доступ до цих прав пов'язаний зі свободою переміщення. Статус працівників – мігрантів із третіх країн регулюється правом Євросоюзу, вторинним законодавством ЄС, двосторонніми та багатосторонніми угодами ЄС із третіми країнами¹².

Це підтверджує тезу стосовно того, що ЄС розглядає міграцію як важливий фактор соціально-економічного розвитку країн-членів, але при цьому намагається її контролювати та обмежувати. Особливо, якщо вона шкодить трудовим правам громадян ЄС.

Таким чином, еволюція політики ЄС щодо питання врегулювання міграції відповідає тим викликам, що несуть в собі глобальні соціально-економічні процеси. Закладаючи в якості базового принципу ЄС вільний рух робочої сили, згодом установи та керівні органи Союзу дещо змінили підходи до регулювання міграційних процесів.

Нині існує загальноєвропейська тенденція щодо створення більш жорстких механізмів контролю за міграційними процесами. Правове регулювання міграційних відносин в ЄС виходить із принципу раціональності міграції та її корисності для економічного зростання окремих країн і ЄС в цілому. При цьому принципи, на яких базується загальноєвропейська міграційна політика, за своєю сутністю покликані створити необхідні передумови для забезпечення захисту легальної міграції від нелегальної. Останнє явище, до речі, все частіше стає каталізатором більш жорстких засобів правового регулювання міграційних відносин, а також наріжним каменем проблем у ЄС.

По суті, така ситуація вимагає нових підходів до врегулювання міграційних процесів орієнтованих головним чином на стримування міграції в країнах походження та перенесення вектора і напрямку міграційних процесів з ЄС до інших регіонів світу.

¹ *Передерій О.С.* Міжнародні економічні відносини: Навч. посіб. / О.С. Передерій. – К.: Центр навч. літератури, 2006. – 274 с.

² *Зовнішні трудові міграції населення / за ред. Е.М. Лібанової, О.В. Позняка.* – К.: РВПС України НАН України, 2002. – С. 118–122.

³ *Краєвська О.А.* Міграційна політика Європейського Союзу: політико-правовий аспект / О.А. Краєвська // *Грані.* – 2011. – № 5 (79). – С. 141–149.

⁴ *Міграційна політика Європейського Союзу: виклики та уроки для України / О.А. Малиновська.* – К.: НІСД, 2014. – 48 с.

⁵ *Шамраєва В.М.* Основні етапи формування спільної міграційної політики ЄС / В.М. Шамраєва // *Державне будівництво.* – 2009. – № 1. – С. 25–32.

⁶ *Міграційна політика Європейського союзу: виклики та уроки для України / О.А. Малиновська.* – К.: НІСД, 2014. – 48 с.

⁷ *Оврамець М.А.* Діяльність керівних органів ЄС у сфері контролю міграцій / М.А. Оврамець // *Проблеми міжнародних відносин.* – 2013. – Вип. 7. – С. 122–142.

⁸ *Гаврушко Ю.Ф.* Особливості правового режиму ЄС щодо робітників – мігрантів в третіх країн / Ю.Ф. Гаврушко // *Український часопис міжнародного права.* – 2004. – № 3. – С. 18–24.

⁹ *Мушак Н.Б.* Правові засади імміграційної політики Європейського Союзу / Н.Б. Мушак // *Альманах права. Правовий світогляд: людина і право (До 65-річчя Інституту держави і права ім. В.М. Корецького НАН України).* – К., 2014. – Вип. 5. – С. 276–281.

¹⁰ *Дергач А.В.* Регулювання міграційних процесів в сучасних умовах / А.В. Дергач // *Інвестиції: практика та досвід.* – 2015. – № 23. – С. 163–168.

¹¹ *Бехруз Х.* Правове регулювання міграційної політики ЄС в сучасних реаліях / Х. Бехруз // *Міграційна політика ЄС: стан, виклики та перспективи: наук.-практ. симпозіум, присвяч. 15-річчю міжнар. дня мігранта та 25-річчю міжнар. конвенції про захист прав усіх трудящих-мігрантів та їх сімей (м. Одеса, 18 груд. 2015 р.).* – Одеса: Фенікс, 2015. – С. 5–14.

¹² *Гаврушко Ю.Ф.* Вказана праця.

Резюме

Демчишина В.Р. Принципи міграційної політики Європейського Союзу.

Стаття присвячена дослідженню основних принципів міграційної політики Європейського Союзу. Здійснено класифікацію принципів міграційної політики Євросоюзу. Розкрито систему правових, фінансових, адміністративних і організаційних

заходів європейських держав стосовно регулювання міграційних процесів з урахуванням міграційних пріоритетів, кількісного та якісного складу міграційних потоків, їх соціальної, демографічної та економічної структури. Визначено основні фактори формування міграційної політики Європейського Союзу.

Ключові слова: принципи ЄС, міграційна політика ЄС, напрями співпраці, правовий механізм регулювання, фактори міграційної політики.

Резюме

Демчишина В.Р. Принципы миграционной политики Европейского Союза.

Статья посвящена исследованию основных принципов миграционной политики Европейского Союза. Осуществлена классификация принципов миграционной политики Евросоюза. Раскрыта система правовых, финансовых, административных и организационных мер европейских государств по регулированию миграционных процессов с учетом миграционных приоритетов, количественного и качественного состава миграционных потоков, их социальной, демографической и экономической структуры. Определены основные факторы формирования миграционной политики Европейского Союза.

Ключевые слова: принципы ЕС, миграционная политика ЕС, направления сотрудничества, правовой механизм регулирования, факторы миграционной политики.

Summary

Demchyshyna V. Principles of the European Union Migration Policy.

The article is devoted to the study of the basic principles of the migration policy of the European Union. The classification of the principles of EU migration policy is carried out. The system of legal, financial, administrative and organizational measures of the European states concerning the regulation of migration processes, taking into account the migration priorities, quantitative and qualitative composition of migration flows, their social, demographic and economic structure is disclosed. The main factors of formation of the migration policy of the European Union are determined.

Key words: EU principles, EU Migration Policy, Directions of Cooperation, Legal Mechanism of Regulation, Factors of Migration Policy.

UDC 341.96, 347.626.1

A.P. PASHYNSKYI

Anatoliy Pavlovich Pashynskyi, postgraduate student of Institute of International Relations of Taras Shevchenko National University of Kyiv, associate at Vasil Kisil & Partners law firm

THE ESTABLISHMENT OF BASIC EUROPEAN MATRIMONIAL PROPERTY REGIMES

Problem formulation. A lot of people see marriage primarily as a spiritual union formed and fused together by the feelings of love, mutual respect and self-sacrifice. Nevertheless, scientists and law scholars believe that there is an even greater force that lies at the core of marital relations. This force is believed to have given birth to monogamous marriage, the emancipation of women and modern spousal relations. The name of such force is private property.

From the very first days of human society as we know it matrimonial relations were held together not only by personal ties, but also by property relations. Throughout the centuries every nation developed a different statutory approach to such property relations with its own basic rules and principles. Thus, in order to fully understand the legal peculiarities of each regime in its modern configuration, one should first review the historical prerequisites of its development. Only then would it be appropriate to compare and contrast the main spousal property regimes that dominate in modern European family law.

Analysis of research and publications. The questions of private property relations in England and Wales were highlighted in the works of J. Herring, A. Dicey, J. Baxter and D. Kovacs. Issues regarding the development of community property regimes in France were reviewed by M. Ansel, O. Kahn-Freund and others. Prominent national scholars such as M. Apsel, A. Vasilyev, V. Kisil and V. Kalakura also studied certain aspects of matrimonial property regimes in foreign countries. However, in contemporary Ukrainian family and private international law there is no comprehensive scientific research regarding the establishment of core matrimonial property regimes in European countries.

Aim of the article. The aim of this article is to review the historical development of the three main matrimonial property regimes in Europe: community property, separate property and deferred community property regime. The matrimonial regimes will be reviewed based on their representative examples: France for community property, England for separate property and Germany for deferred community property.

Main material. Article 16 (3) of the Universal Declaration of Human Rights defines family as a “natural and fundamental group unit of society”¹. However, it has not always been that way. In the wake of humankind around